

<https://doi.org/10.15407/uhj2023.05.242>
УДК 438+(477).008.8 355.48(470+571)

Микола ЛИТВИН

доктор історичних наук, професор,
завідувач центру дослідження українсько-польських відносин,
Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (Львів, Україна)
lytvynmr@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1010-2329>

Любомир ХАХУЛА

кандидат історичних наук, старший дослідник, доцент кафедри міжнародної інформації,
Національний університет «Львівська політехніка»;
старший науковий співробітник, центр дослідження українсько-польських відносин,
Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (Львів, Україна)
l.khakhula@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9954-9962>

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ПАРТНЕРСТВО: ВИПРОБУВАННЯ ПУТІНСЬКОЮ АГРЕСІЄЮ

Рецензія на книгу: *Wojna na Ukrainie. Kijów — Warszawa: razem do zwycięstwa. Analizy — refleksje — kalendarium. Praca zbiorowa pod red. S. Stępnia*

Warszawa: Fundacja Wolność i Demokracja, 2022. 418 s.

Найбільша та найжорстокіша війна ХХІ ст. — новітня збройно-гібридна агресія Росії проти незалежної України стала викликом для багатьох країн світу, міжнародних організацій, громадських і церковно-релігійних структур. Її причини й характер, можливі наслідки намагаються зрозуміти та змодельувати вітчизняні,

Цитування: Литвин М., Хахула Л. Українсько-польське партнерство: випробування путінською агресією [Рец. на кн.: *Wojna na Ukrainie. Kijów—Warszawa: razem do zwycięstwa. Analizy — refleksje — kalendarium. Praca zbiorowa pod red. Stanisława Stępnia. Warszawa: Fundacja Wolność i Demokracja, 2022. 418 s.*]. *Український історичний журнал*. 2023. № 5 (572). С. 242—246. <https://doi.org/10.15407/uhj2023.05.242>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2023. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

зарубіжні урядовці, політики, військові експерти, політологи, економісти, демографи, а також історики, які традиційно не поспішають із висновками щодо закінчення російської агресії, яка триває з весни 2014 р. В Україні та інших державах, насамперед у Польщі, видано чимало праць політологічного й історично-мемуарного характеру про геополітичні чинники новітньої російської агресії, мужність українських Сил оборони. Натомість читачеві не вистачає узагальнень фахових істориків. А тому цілком слушно, що завдяки співпраці польських й українських учених, які нині стажуються в наукових інституціях сусідньої країни, з'явилася колективна праця, де розкрито експансіоністські витоки «російського світу», ставлення світової спільноти до російсько-української війни, показано допомогу братньої Польщі воюючій Україні, мільйонам біженців, реконструйовано хроніку першого року повномасштабної війни.

Відкриває двомовну книгу передмова впорядника — директора Південно-Східного наукового інституту в Перемишлі Станіслава Стемпня, який віддавна співпрацює з науковцями академічних Інституту історії України та Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича, українськими університетами, Науковим товариством імені Шевченка. В ній відомий польський україніст критикує зовнішню і внутрішню політику путінської Росії, особливо ж тези її очільника, викладені в опублікованій 12 липня 2021 р. статті «Про історичну єдність росіян і українців»; розкриває злочинну діяльність глави Російської православної церкви Кирила, котрий фактично освятив новітню агресію проти України. При цьому зауважує, що важливою складовою російської політики, принаймні від XVII ст., було бажання переконати український люд у тому, що їхніми «природними ворогами» нібито завжди були поляки, натомість поляків Москва віддавна намагалася утвердити в думці, що українці ніколи не будуть надійними сусідами.

У слові «Від видавців» представниця польської фундації «Свобода і демократія» Лілія Любоневич і згаданий Станіслав Стемпень відзначили важливість щорічних вересневих польсько-українських зустрічей в Яремчі за участю дипломатів, урядовців, громадсько-політичних діячів обох країн, представників університетів, інститутів НАН України. Особливу увагу звернено на виступи польських (Лукаш Адамський, Антоній Камінський, Гжегож Мотика, Роберт Чижевський, Анджей Клімчак, Анджей Шептицький) та українських (Богдан Гудь, Маркіян Мальський, Микола Кучерепа, Микола Литвин, Оксана Калішук, Ігор Гурак, Людмила Стрільчук) науковців під час XV Яремчанських зустрічей «Україна та Республіка Польща в умовах критичної глобальної турбулентності»

нові виклики, загрози та можливості» (22—25 вересня 2022 р.). Власне, частина матеріалів цієї конференції ввійшла до рецензованої книжки.

Перший розділ — «Аналізи та роздуми» — відкриває стаття українського політолога Миколи Рябчука, в якій автор простежує трансформацію української громадянської ідентичності під час новітньої російсько-української війни. Він доводить, що українці у критичних умовах та перед лицем екзистенційних загроз спроможні відкинути партикулярні інтереси й суперечності, консолідуватися на користь загальнонаціональної єдності та солідарності. На основі аналізу соціально-політичних процесів в Україні останніх десятиліть автор простежує зміни у ціннісних настановах, ідентичнісних і політичних орієнтаціях українського суспільства. У цьому ж розділі польський історик Міхал Клімецький реконструює витoki новітньої російської агресії, серед іншого в контексті виступу В. Путіна на Мюнхенській безпековій конференції 2007 р. та російського переходу до політичної конфронтації з НАТО, Європейським Союзом, США. На думку дослідника, ключовими подіями наступних років, які виражали російську експансіоністську стратегію, були тиск на учасників саміту НАТО в Бухаресті 2008 р. задля відмови в наданні перспектив членства Україні та Грузії; непослідовна реакція західних держав на збройне вторгнення Росії у Грузію 2008 р. й Україну 2014 р. Політологи Ігор Цепенда та Марія Кармазіна зробили акцент на демонстрації сутності «російського світу», вираженого деструктивною російською зовнішньою політикою. Аналітики також показали ставлення українців і поляків до війни, майбутнього двох братніх народів.

Знаний дослідник Української революції 1917—1921 рр. Владислав Верстюк відновив історичні ретроспективи сучасної війни, особливу увагу приділивши аналізу ідейної спадщини російського націоналізму від XIX ст. до сьогодення. Він вважає, що серцевиною філософії слов'янофілів була ідея «особливого покликання» Росії, її протиставлення Заходу. Автор характеризує політичну платформу ідейного центру російського націоналізму початку XX ст. — Всеросійського національного союзу, діяльність якого фінансово підтримував особисто імператор Микола II. Історик стверджує, що стріли цього осередку російського націоналізму насамперед були націлені проти місцевих євреїв і поляків. Водночас представники російського ксенофобства панічно боялися проявів «мазепинства», українофільства, що підтвердила діяльність створеного 1908 р. Київського клубу російських націоналістів. Автор доводить, що український визвольний рух 1917 р. не був почутий ані Тимчасовим урядом, ані більшовицьким Раднаркомом. Російські кадети були проти національно-територіальної автономії України, натомість пропонували «обласну», під якою розуміли місцеве самоврядування (в Київській, Харківській, Новоросійській областях). В. Верстюк також нагадує, що незалежну Українську Соціалістичну Радянську Республіку проголосив 6 січня 1919 р. Тимчасовий робітничо-селянський уряд України, який за кілька днів до того переїхав до Харкова з Росії. Сучасна Росія, на думку В. Верстюка, є фактично спадкоємницею не лише СРСР, а й імперії Романових, її соціум глибоко отруєний неоімперськими ідеями.

Український політолог і підприємець із Дрогобича Іван Матковський проаналізував законодавство Республіки Польща на предмет урегулювання взаємин держави з біженцями від війни з України, які прибули після 24 лютого 2022 р. (йдеться про умови праці, навчання, лікування та ін.). Польський культуролог і громадський діяч Анджей Потоцький розглянув конкретну допомогу, отриману українськими біженцями в Польщі — урядову, приватну, громадську; також навів дані довоєнної та сучасної соціології українсько-польських взаємин. Дослідник вважає, що уряд має розробити нову державну міграційну стратегію, яка включала б ефективніші дії щодо інтеграції новоприбулих та протидії проявам ксенофобії. Журналіст Пьотр Косцінський структурував сучасну російську медійну агресію проти Польщі, ствердивши при цьому поширення російськими тролями у соціальних мережах тези про те, що українські біженці нібито сприяють «українізації» Польщі, ініціюють запровадження там української мови та державності.

Професор історії Волинського національного університету ім. Лесі Українки Микола Кучерепа проаналізував сучасну українсько-польську співпрацю в культурній сфері. Вказаний вид взаємодії, на його думку, сприяє згуртуванню суспільства навколо спільних ідеалів і цінностей. Дипломат Марек Зюлковський висвітлює проблеми енергетичної незалежності воюючої України, перспективи українсько-польської співпраці у цій сфері (нові лінії електропередач, газогони з Балтики, відродження нафтопроводу Одеса — Броди — Гданськ).

Друга частина книги містить повідомлення свідків війни. Українська й польська телемедійниця Тетяна Бакоцька розповіла про власний досвід сприйняття війни на півдні України, в Миколаєві, а згодом у Польщі. Громадський діяч Петро Антоненко повідав про перші місяці російської агресії на Чернігівщині (ворожі авіанальоти, блокада обласного центру, життя прифронтових сіл та ін.). Історикиня Ольга Морозова проаналізувала наслідки колонізаційної політики царського уряду в Миколаївській і Херсонській губерніях, а також політику сучасних російських окупантів на Миколаївщині, діяльність місцевих волонтерів. Український історик і волонтер Євген Сінкевич розкрив передумови й наслідки російської окупації Херсонщини. Свою розповідь він ілюстрував особистими щоденниковими нотатками та кореспонденцією з колегами від 24 лютого до 13 березня 2022 р., в якій згадуються не лише місцеві патріоти, а й колабораціоністи з середовища регіоналів.

Третій розділ книги містить упорядковану Петром Антоненком і Станіславом Стемпнем хроніку перших 300 днів повномасштабної війни Росії проти України. Велика кількість наведених подій та фактів залишається маловідомою для українського суспільства. Особливо це стосується інформації про ставлення влади і громадськості Польщі до російської агресії. У четвертій частині праці опубліковано документи (спільні заяви, відозви, публічні виступи, інтерв'ю) очільників обох держав — Анджея Дуди та Володимира Зеленського. Згадані джерела ілюструють взаємну підтримку, розуміння спільних цілей поляків й українців у протистоянні агресивній російській війні.

Насамкінець зауважимо, що вказане видання має впорядкований іменний покажчик, добре ілюстроване документальними світлинами. Сподіваємося, що наступні подібні публікації міститимуть бодай конспективні історіографічні узагальнення, які необхідні не лише науковцям, а й політикам, педагогам, українським захисникам, котрі пишуть військово-мемуарні праці. Адже близьке сусідство України та Польщі й нові світові геополітичні реалії спонукають до критичного наукового опрацювання сучасної історії українсько-польських взаємин.

Надійшла / Received 12.08.2023

Mykola LYTVYN

Doctor of Historical Sciences (Dr. Hab. in History), Professor,
Head of the Center for Ukrainian-Polish Relations Research,
Ivan Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies NAS of Ukraine (Lviv, Ukraine)
lytvynmr@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1010-2329>

Liubomyr KHAKHULA

Candidate of Historical Sciences (Ph. D. in History), Senior Researcher,
Docent at Department of International Information,
Lviv Polytechnic National University; Senior Research Fellow,
Center for Ukrainian-Polish Relations Research,
Ivan Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies NAS of Ukraine (Lviv, Ukraine)
l.khakhula@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9954-9962>

UKRAINIAN-POLISH PARTNERSHIP: TESTING BY PUTIN'S AGGRESSION

[Book review: *Wojna na Ukrainie. Kijów — Warszawa: razem do zwycięstwa. Analizy — refleksje — kalendarium. Praca zbiorowa pod red. S. Stępnia. Warszawa: Fundacja Wolność i Demokracja, 2022. 418 s.*]